

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ БАСКЕТБОЛУ

SPECIFIC FEATURES OF FORMATION OF MOTIVATION FOR PHYSICAL EDUCATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS' STUDENTS BY BASKETBALL MEANS

Проблема збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління була і залишається однією з найважливіших проблем людського суспільства. Студентство, особливо на початковому етапі навчання, є найбільш вразливою частиною молоді, тому зіштовхується із низкою труднощів, пов'язаних із збільшенням навчального навантаження, невисокою руховою активністю, відносною свободою студентського життя, проблемами в соціальному та міжособистісному спілкуванні. Мотивація до фізичної активності – особливий стан особистості, спрямоване на досягнення оптимального рівня фізичної підготовленості та працездатності. Процес формування інтересу до занять фізичною культурою і спортом – це не миттєвий, а багатоетапний процес: від перших елементарних гігієнічних знань та навичок до глибоких психофізіологічних знань теорії і методики фізичного виховання і інтенсивних занять спортом. Метою нашого дослідження слугує виявлення та формування мотиваційних пріоритетів до занять фізичним вихованням засобами баскетболу у студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Під час соціологічного дослідження нами було виявлено пріоритетну спрямованість занять фізичним вихованням студентів на початку та в кінці експерименту. Головним мотивом до занять фізичним вихованням студентів ЧНУ 1 курсу є фізичне вдосконалення свого тіла як на початку так і в кінці дослідження. У респондентів 2 та 3 курсу на початку дослідження найбільший мотив є необхідності відвідування занять ФВ (21 і 28%) в у кінці дослідження пріоритетним мотивом у даних студентів виступає Фізичне вдосконалення свого тіла 21 та 28% відповідно. Результати нашого дослідження свідчать, що за період навчання у рейтингу мотивів, яким надають перевагу студенти ЧНУ, перше місце на початку дослідження – у студентів трьох курсів займає мотив необхідності відвідування занять; проте після проведення формуючого експерименту респонденти зазначають різні

пріоритетні мотиви до занять фізичним вихованням у ЧНУ.

Ключові слова: мотивація, баскетбол, процес фізичного виховання, студенти.

The problem of preserving and strengthening the health of the rising generation has been and remains one of the most important problems of human society. Student community, especially at the initial stage of study, is the most vulnerable part of youth, so they face a number of difficulties associated with increased workload, low physical activity, relative freedom of student life, problems in social and interpersonal communication. Motivation for physical activity – a special state of personality, aimed at achieving the optimal level of physical preparation and fitness for work. The process of forming interest for physical exercise is not a momentary, but a multi-stage process: from the first basic hygienic knowledge and skills to deep psychophysiological knowledge of the theory and methods of physical education and intensive sports. The goal of our research is to identify and form motivational priorities for physical education classes in basketball for students of Yurii Fedkovych Chernivtsi National University. During the sociological research we found the priority focus of physical education classes for students at the beginning and end of the experiment. The main motive for physical education classes for 1st year students is the physical improvement of their body both at the beginning and at the end of the research. Respondents of the 2nd and 3rd year at the beginning of the study the biggest motive is the need to attend PE classes (21 and 28%) and at the end of the study the priority motive for these students is Physical improvement of their body 21% and 28% respectively. The findings of our research show that during the period of study in the ranking of motives preferred by students of CHNU, the first place at the beginning of the study is the motive of the need to attend classes for the students of three courses; however, after conducting an educational experiment, respondents indicate different priority motives for physical education classes at CHNU.

Key words: motivation, basketball, physical education process, students.

УДК 796.015-055.4
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.9>

Прекурат О.Т.,

викладач кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Вілігорський О.М.,

викладач кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Мотивація до фізичної активності – особливий стан особистості, спрямоване на досягнення оптимального рівня фізичної підготовленості та працездатності. Процес формування інтересу до занять фізичною культурою і спортом – це не миттєвий, а багатоетапний процес: від перших елементарних гігієнічних знань та навичок до глибоких психофізіологічних знань теорії і методики фізичного виховання і інтенсивних занять спортом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема мотивації досить актуальна для сьогодення і висвітлена у цілому ряді робіт. Зокрема, мотиваційну основу навчання студентів досліджували Н.В. Підбуцька (2017), Р. Бака і А. Шпаков, 2013; С.В. Романчук і Ю.А. Бородін (2014), О.І. Подлєсний (2019), О.Ю. Марченко (2019). Проте формування мотивації до занять ФВ студентів засобами баскетболу нами у дослідженнях не виявлено.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Достатня кількість

досліджень стосується мотивації до занять різними видами спорту (В.В. Галдіна, В.В. Трегуб, В.А. Штих, 2019; Є. Гончарова, 2019; Т. Чуприна, 2018 та ін.).

Так, автори [6] вказують, що досягти бажаних результатів можна, якщо використовувати на практиці всі наявні засоби, однак ясно, що не всяка сукупність способів може забезпечити найкращий результат при малих витратах сил і часу як викладачем, так і студентами.

За проблемою роботи на сьогодні відомо, що формування мотивації сповільнюють: емоційна бідність навчального матеріалу, що викладається; невисока компетентність педагога; зайва повторюваність тих самих прийомів або засобів одного порядку; відсутність оцінки, недобррозуміливі відношення викладача до студентів (сарказм, глузування, докір, погроза, нотація); прийоми спонуки (покарання, необґрунтована вимога, прискіпливість). Однак серед доступних нам дослідницьких матеріалів, на жаль, обмаль тих, що стосуються особливостей формування мотивації, мотиваційних пріоритетів у юнаків та дівчат, що навчаються у ЗВО. Саме відсутність досліджень специфіки мотиваційних пріоритетів серед студентської молоді та умов формування за допомогою спеціальних засобів і сприяє актуальністю дослідження.

Метою нашого дослідження слугує виявлення та формування мотиваційних пріоритетів до занять фізичним вихованням засобами баскетболу у студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Методи дослідження: теоретичні: аналіз і узагальнення методологічної, психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури, концептуально-порівняльного та структурно-системного аналізу; емпіричні: педагогічне спостереження, анкетування, педагогічний експеримент, метод визначення соматичного рівня здоров'я; методистатистичної обробки даних, зокрема вибіркового методу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження зі студентами економічного та юридичного факультетів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича проводилося на кафедрі фізичного виховання. На першому аналітико-пошуковому етапі здійснено аналіз стану проблеми дослідження в сучасній педагогічній теорії та практиці. Основну увагу приділено вивченню сучасних тенденцій організації фізичного виховання у вітчизняних вищих закладах освіти та особливостей фізичного виховання студентів різних спеціальностей з урахуванням умов навчання та майбутньої професійної діяльності. у науково-методичній літературі.

Проаналізовано організаційно-педагогічні умови формування мотивації студентства до рухової активності у процесі фізичного виховання. Систематизовано дані сучасних досліджень та опрацьовано

передові науково-методичні та практичні розробки щодо підвищення мотивації студентської молоді до занять фізичними вправами, зокрема спортивної спеціалізації.

На аналітико-пошуковому етапі дослідження визначено й обґрунтовано підбір методів дослідження, окреслено етапи педагогічного експерименту, розроблені технологія й алгоритм проведення дослідження; відібрано спеціалізовані тести і методики для діагностики показників фізичного рівня соматичного здоров'я.

На констатувальному етапі дослідження проведено анкетування студентів з метою вивчення їх мотивації до занять фізичними вправами, фізкультурно-спортивних інтересів та виявлення й аналізу причинно-наслідкового зв'язку між суб'єктивною оцінкою стану фізичного виховання у вищій школі та мотивацією до рухової активності. Здійснено діагностику показників соматичного рівня здоров'я студентів як фактору впливу на формування мотивації до занять фізичним вихованням під час навчання у ЗВО.

Для оцінювання соматичного здоров'я студентів, що включало соматометричні, фізіометричні вимірювання та функціональні проби, використовувалися традиційні медичні прилади та обладнання: ростомір, механічний спиртовий спірометр, електронні ваги, електронний тонометр з пульсометром, механічний ручний динамометр. За допомогою даних обчислено необхідні морфофункціональні індекси: масо-ростовий, життєвий, Робінсона та Руф'є, які у комплексі дають інформацію про рівень соматичного рівня здоров'я.

Формувальний етап присвячений формувальному експерименту, під час якого у навчально-виховний процес фізичного виховання студентів впроваджено методику формування позитивної мотивації до занять фізичними вихованням за допомогою баскетболу.

У педагогічному експерименті взяли участь 215 студентів денної форми навчання економічного та юридичного факультетів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, серед яких першокурсників – 58 студентів, студентів другого курсу – 84 та студентів третього курсу – 73. Дослідження проводилося на кафедрі фізичного виховання Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича під час навчальних та поза навчальних занять.

На завершальному етапі дослідження проведено математико-статистичну обробку даних формувального експерименту з метою покращення мотивації до занять фізичними вправами й оформлено матеріали дипломного дослідження.

Умовно виділяють наступні рівні потреби у фізичному самовдосконаленні:

1. Пасивний – потреба у фізичному самовдосконаленні виражена слабо або відсутня.

2. Ситуативний – характеризується нестійкою зацікавленістю у фізкультурно-спортивній діяльності.

3. Активно-діяльний – відрізняється достатньо високою активністю особистості до занять фізичною культурою і спортом [18; 83].

Проте, Є. П. Ільїн пропонує наступну класифікацію мотивів, що зумовлюють активну позицію студентів у фізичному вихованні:

- внутрішні мотиви, пов'язані з задоволенням процесом діяльності (емоції, улюблені фізичні вправи, новизна, можливість спілкування, цікаве дозвілля тощо тощо);

- зовнішні позитивні мотиви, засновані на результаті діяльності (засвоєння знань, умінь, навичок, активний відпочинок);

- мотиви, пов'язані з перспективою (зміцнення здоров'я, корекція статури, розвиток рухових навичок);

- мотиви, пов'язані з обов'язком (необхідність відвідування занять);

- зовнішні негативні мотиви (небажання отримати негативну оцінку тощо).

Аналіз результатів опитувань студентів вітчизняних закладів вищої освіти дослідниками [4; 8; 10] дозволив виділити основні причини небажання займатися фізичними вправами:

- проблеми і здоров'ям та низька фізична підготовленість;

- непевненість у власних силах;

- нерозуміння необхідності рухової активності для збереження і зміцнення здоров'я;

- недостатність знань та навичок використання засобів фізичної культури для самовдосконалення та професійної підготовки;

- боязнь отримати травму під час занять фізичними вправами;

- неухважність з боку викладача фізичної культури тощо.

Результати анкетування щодо оцінювання ставлення до занять фізкультурно-спортивною діяльністю засвідчують загалом невисокий відсоток студентів, котрі готові до активної участі в програмах залучення до фізкультурно-спортивної діяльності. Щодо суб'єктивного оцінювання стану здоров'я результати анкетування свідчать: студентам властива неадекватна, завищена самооцінка. Так, більшість респондентів відповіли, що в них середній та вище середнього рівень здоров'я (46% і 32%, відповідно). Тоді як об'єктивні дослідження показали, що рівень здоров'я в 53% нижче середнього й у 32% – середній. Це пояснюється тим, що у свідомості молодих людей такі поняття, як «молодість» і «здоров'я», нероздільні. Очевидно, тому їм властивий досить оптимістичний погляд на стан свого здоров'я.

Під час педагогічного експерименту, нами розроблено технологію, метою якої є підвищити

рівень позитивної мотивації до занять фізичним вихованням студентів ЧНУ. Технологія реалізації програми ФВ у ЧНУ забезпечує рішення наступних взаємозв'язаних завдань: масове залучення студентів до процесу ФВ у ЧНУ, популяризація систематичних занять спортом, зокрема баскетболу, зміцнення здоров'я підростаючого покоління.

Під час соціологічного дослідження нами було виявлено пріоритетну спрямованість занять фізичним вихованням студентів на початку та в кінці експерименту. Так на початку дослідження у студентів лідирувала спортивна спрямованість: 1 курсу – 55%, 2 курсу – 40% та 3 курсу – 45%. В кінці дослідження дана спрямованість продовжує бути першочерговою, проте дані показники збільшились на 60, 73, 82% відповідно

Головним мотивом до занять фізичним вихованням студентів ЧНУ 1 курсу є фізичне вдосконалення свого тіла як на початку так і в кінці дослідження. У респондентів 2 та 3 курсу на початку дослідження найбільший мотив є необхідності відвідування занять ФВ (21 і 28%) в у кінці дослідження пріоритетним мотивом у даних студентів виступає Фізичне вдосконалення свого тіла 21 та 28% відповідно.

У рейтингу мотивів, яким надають перевагу студенти першого курсу ЧНУ на початку дослідження, перше місце займає мотив відвідування навчальних занять, на другому місці – у першого курсу – мотив фізичного удосконалення свого тіла, на тринадцятому місці – дружба солідарність, та на останньому – емоційна розрядка. Проте, в кінці дослідження рейтинг цих же студентів значно змінився. На першому місці мотив – намагання досягнути спортивних результатів, на другому – фізичне вдосконалення свого тіла, а на передостанньому та на останньому – мотиви перевірка себе в екстремальних ситуаціях та емоційна розрядка.

У рейтингу мотивів, яким надають перевагу студенти другого курсу ЧНУ на початку дослідження, перше місце займає мотив необхідності відвідування занять, на другому місці – мотив суперництво, на тринадцятому місці – мотив емоційна розрядка та на чотирнадцятому – наслідування. Другокурсники в кінці дослідження пріоритетними вибрали мотиви – фізичне удосконалення свого тіла та покращення власного стану здоров'я, а на останні місця віднесли мотиви дружба солідарність та перевірка себе в екстремальних умовах. У рейтингу мотивів, яким надають перевагу студенти третього курсу ЧНУ на початку дослідження, перше місце займає мотив відвідування навчальних занять та на другому місці – самовдосконалення та самовираження, на тринадцятому місці – активний відпочинок та емоційна розрядка – на чотирнадцятому місці відповідно. В кінці дослідження у третьокурсників рейтинг мотивів дещо змінився: перше місце – мотив покращення стану

здоров'я, друге місце – підвищення рівня рухової активності, тринадцяте місце – перевірка себе в екстремальних ситуаціях, чотирнадцяте місце – самовдосконалення та самовираження.

Висновки та перспективи дослідження.

Ставлення до фізичної культури як цінності повинно розглядатися студентами закладів вищої освіти через потреби, інтереси, мотиви, цінності й установки особистості. Ставлення до цінностей фізичної культури в сукупності своїх компонентів служить стрижневою психологічною характеристикою діяльності майбутнього фахівця, виявляється в спрямованості особистості як найбільш узагальненій та інтегральній характеристиці її внутрішньої активності, що фокусує її внутрішній стан.

Результати нашого дослідження свідчать, що за період навчання у рейтингу мотивів, яким надають перевагу студенти ЧНУ, перше місце на початку дослідження – у студентів трьох курсів займає мотив необхідності відвідування занять; проте після проведення формуючого експерименту респонденти зазначають різні пріоритетні мотиви до занять фізичним вихованням у ЧНУ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балацька Л.В., Головачук В.В., Григоришина Т.Б. Аналіз напрямків роботи розвитку міжнародної діяльності ФІБА. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. 2019 Січ 29;31: 8-14 .
2. Гакман, А. В., Медвідь, А. М., Вілігорський, О. М., Прекурат, О. Т. (2019). Формування мотивації до занять фізичним вихованням студентів вищих освітніх закладів засобами баскетболу.
3. Дудіцька, С. П.; Зорій, Я. Б.; Гакман, А. В. Introduction of aerobics in classes on physical education of student youth. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 2020, 5 (125): 67-70.
4. Калина, М. С. Актуальні завдання державної політики України у сфері фізичної культури та спорту в умовах глобалізації та євроінтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*, 2016, 21: 91-95.
5. Ковтун, А. О.; Мітова, О. О.; Грюкова, В. В. Вплив засобів баскетболу на рівень сенсомоторних реакцій студентів. 2021.
6. Митова Е.А., Матяш В.В. Совершенствование процесса технической подготовки футболистов: монография. Днепропетровск, «Инновация», 2015. 270 с
7. Мітова О.О. Проблеми контролю в сучасних командних спортивних іграх. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 3. С. 89-95.
8. Путятіна, Г. М. Соціальний механізм саморозвитку системи оздоровчо-рекреаційної рухової активності населення України в умовах циркулярної економіки. *Український журнал медицини, біології та спорту*, 2020, 5.4: 26.
9. Koryahin V., Iedynak G., Blavt O., Galamandjuk L., Ludovyk T., Stadnyk V., Bezgrebelnaya E., Korol A., Gavrilenko M. The main aspects of the implementation of technical and physical training of basketball players. *Journal of Physical Education and Sport*, Vol. 19 (Supplement issue 2), 2019 Art 53, pp. 358-362
10. Kozhokar N, Kurnyshev U., Paliichuk Y., Balatska L., Yarmak O., Galan Y. Monitoring of the physical fitness of 17-19 year old young men during physical education. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 18 (Supplement issue 4), Art 286., pp. 1939–1944., 2018
11. Villani, D., Caputo, M., Balzarotti, S., & Riva, G. Enhancing self-efficacy through a blended training: A pilot study with basketball players. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 2017. №15(2), 160-175.
12. Zh.L. Kozina, I.N. Sobko, T. Yermakova, M. Cielicka, W. Zukow, M. Chia, V. Goncharenko, O. Goncharenko, V. Korobeinik. Psycho-physiological characteristics of female basketball players with hearing problems as the basis for the technical tactic. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. №2. P. 1348-1359.